

קנין כ"ו

השמח בחלקו

בראשית הקנין הקודם למדנו ש"המכיר את מקומו" פירושן שצריך להכיר את ערך כוחותיו ולדעת מה הוא מסוגל לפי כוחו ומה אינו בתחום המסוגלות שלו.

כאשר האדם בוחן את כוחותיו קורה והוא מגלה מוגבלות ביכולותיו והדבר גורם לו לקנא במי שכוחותיו גדולים משלו. כלפי זה אומר התנא שצריך להיות "שמח בחלקו", כלומר, לשמוח בחלק המיועד לו בהצלחה בתורה ועבודה ואל יקנא במי שקיבל מאת הבורא חלק גדול יותר.

וא"ת והא אמרו חנ"ל [בבא בתרא דף כ"ב ע"א] - "קנאת סופרים תרבה חכמה"? ומבואר דהקנאה מועילה לקנין החכמה?

אמר החסיד

שומה עלינו לברר איפוא את ענין ה"קנאה" בכלל ואת מעלת "קנאת סופרים" בפרט:

המדה השלמה בתחילת הבריאה - קנאה

דבר מעניין הוא דכבר מתחילת מעשה בראשית אנו מוצאים את מדת הקנאה שולטת. כמו שמצינו שמה שחזה הכריחה את אדה"ר לאכול מעץ הדעת פירש בבעה"ט מפני שחששה שמא תמות וישא אחרת, קנאת קין והבל, וכמו"כ בעצם מעשה בראשית עצמה - הלבנה טענה שאין ב' מלכים משתמשים בכתר אחד מחמת קנאתה בחמה. וכן עה"פ "ויאמר א' נעשה אדם" פרש"י ענותנותו של הקב"ה למדנו מכאן לפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהם. ועוד שם - למה ברא הקב"ה אדם? א"ל יש בעליונים כדמותי. אם אין כדמותי בתחתונים הרי יש קנאה במעשה בראשית עכ"ל. וצ"ב

הרי קנאה הוא אחד משרשי המדות ולמה דווקא מדה זו כבר שלטה כ"כ במעשה בראשית ובריאת האדם והנהגתו?

ומבאר הגאון רבי אליקים שלזינגר שליט"א בספרו "בית אב" דמדת הקנאה שרשה בשאיפה לשלימות, בשאיפה להתגדל ולהשתלם. ועל כן אם רואה אדם את זולתו בשלימות שהוא חסר אותה הוא מקנא בו מפני רצונו שלא להיות נופל מחבירו, אלא שיהיה כמוהו ועוד יותר. ב"גור אריה" כתב על דברי רש"י הללו דקנאה נקרא "כאשר ימצא מעלה באחר שראוי שתמצא בו".

קנאה - שאיפה לשלימות

ובודאי שמי שאין לו תשוקה וחפץ כלל למעלה שימצא בחבירו לא יקנא בו וזכורני כשישבתי פעם עם מרן הגרי"ז זצ"ל על ספסל בהרי שוויץ וממולנו הר גבוה רחב ידיים, ואמרתי שאני מרגיש עצמי בטל לעומת ההר הזה. וענה לי מרן זצ"ל שאינו מבין מה אכפת לי ההר הדומם בגודלו, באשר אני אדם והוא דומם, והוסיף משל, אילו בספסל השני לידינו היו יושבים אנשי מוסיקה ומנגנים ניגון יפה הייתי נהנה מזה אבל לא הייתי מרגיש עצמי בטל לעומתם כי לא הייתי מקנא בהם כלל, כי אין לי כל שאיפה להיות מנגן כמותם, אבל אם היו יושבים שם תלמידי חכמים ומנצחים ביניהם בדברי תורה כראוי ודאי הייתי מקנא בהם. והן הן הדברים שאמרנו - שורש הקנאה הוא בשאיפה וחפץ למה שמבקש האדם. יש בני אדם ששואפים להיות גבורים אזי הם מקנאים בגבורים מהם משא"כ מי שאין לו כלום משאיפה זו לא שייך שיקנא בזה, וכן הוא במי שיש לו תאות ממון הוא מקנא בעשירים ממנו, ומי שהוא ת"ח וחפצו ותשוקתו תורה יקנא רק בת"ח גדול ממנו.

ובזה נבין ענין הקנאה במעשה בראשית, כי האדם נברא כדי שישלים עצמו בעבודת בוראו ויגיע אל השלימות האמיתי, וכמו"ש המס"י באריכות ע"ד תכלית בריאת האדם, כי אינו נברא במלוא השלימות אלא בכלים שעל ידם יכול להשיג שלימות בעוה"ז ולזכות לעוה"ב ע"ש. וכן הבריאה כולה מתאווה לשלימות כמבואר שם במס"י שעל

כן האבנים בקשו כל אחד שעלי יניח צדיק את ראשו כי הוא עילוי גדול לבריות כולם להיות משמשי האדם השלם, ואכן נברא האדם ערל כדי שמיד עם צאתו לעולם יתחיל בעבודת השלימות כמוש"כ בספה"ק.

ולכן כבר במעשה בראשית היה מקום למדת הקנאה כי כל הבראה שואפת לשלימות וכו'...

אח"כ 1234567

אוצר החכמה
אוצר החכמה
אח"כ 1234567

מבעה זה אדם

וזהו מהותו היותר גדולה של האדם - היותו בעל "רצון ושאיפה", ועל כן נקרא אדם שהוא מד' אבות נזיקין - "מבעה" עשה"כ "אם תבעיון בעיו" בין אם נפרשו מלשון בקשה ורצון ובין אם נפרשו מלשון תפילה כפרש"י מ"מ תפילה הוא ג"כ בקשתו ורצונו של האדם, וזוהי מציאותו של האדם והוא שמו "מבעה". וזהו גם סיבתו להיות מן האבות נזיקין, כי למה אדם בר דעת נעשה מזיק אם לא מפני שטרוד בשאיפתו לילך אחר רצונו ועי"ז מזיק בשוגג כהא דרץ בערב שבת ועי"ז אינו נזהר מלהזיק, או שמזיק ברצון מפני שחושב עי"ז להגיע למילוי חפצו שחבירו מפריע לו. והוא מה שאמרו ז"ל שאין אדם מת וחצי תאותו בידו, כי התשוקה והחפץ הם עצמות האדם החי, כי הוא מבקש ושואף, וכמוש"א שע"כ נולד בידיים קפוצות שרוצה לכבוש את העולם.

"אדם לעמל יולד"

והוא שאמר הכתוב "אדם לעמל יולד" ואמרו חז"ל לא לעמל של מלאכה או של שיחה אלא לעמלה של תורה כי זהו מעצם טבעו של האדם לעמול ולבקש להשיג דבר, אבל אשרי מי שעמלו בתורה שמכניס שאיפתו להשגת התורה עכ"ד.

מבואר, א"כ, דטבע הקנאה הוטבעה באדם בשביל שתהא בו השאיפה לשלימות בעבודת ה' [אמנם מכיון שהאדם הוא בעל בחירה יכול לכוון את הקנאה לאיזה ענין שיחפוץ] וכאשר רואה מי שיש לו

כלים ונתונים המאפשרים לו להשיג דרגה יותר גבוהה של שלימות מתפרצת לה הקנאה במלוא עוזה.

כלמי הקנאה הזו מלמדנו התנא שבעבור קנין התורה צריך האדם להיות "שמח בחלקו" כלומר, בחלק המיוחד שלו בעבודת ה'.
ונבאר הדברים ביתר הרחבה:

קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע

התנא באבות [פ"ה מי"ב] בהדי ארבע מדות בתלמידים אומר: "מהר לשמוע וקשה לאבד" - חכם. קשה לשמוע ומהר לאבד - זה חלק רע". ובברטנורא כתב ז"ל: לא הוה שייך למיתני הכא חסיד או רשע [כוונתו לשאול על השינוי בין מתניתא דא ובין מתניתין דלעיל מיניה ששם אמרו "קשה לכעוס ונוח לרצות" - חסיד. נוח לכעוס וקשה לרצות - רשע] ואמאי שינה הכא [שאין זה דבר התלוי בבחירתו של אדם, אלא חסרון שהיה בו מעיקר ברייתו ע"כ].

וחסר הטבוע בו מעיקר ברייתו אי אפשר לגנותו כי אם לכנותו "חלק רע".

ועל החלק הרע שהיה בו מעיקר ברייתו צריך להיות "שמח בחלקו":

עליונים למטה ותחתונים למעלה

מסופר בגמ' במסכת פסחים [דף נ' ע"א] - כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד [גוע ופרחה רוחו - רש"י]. כי הדר אמר ליה אבוה: מאי חזית? אמר ליה: עולם הפוך ראיתי עליונים למטה [אותן שהיו כאן חשובים ראיתי קלים - רש"י] ותחתונים למעלה. אמר לו: בני, עולם ברור ראית!

רב יוסף חוה חוויה, הנקראת בימינו, מות קליני.

רוחו פרחח ממנו, הוא היה שם... וחזר...

וממה שראה שם הוא נדהם: "עולם הפוך" - "עליונים למטה ותחתונים למעלה".

קושיית הגרי"ס זצ"ל

דבר אחר

והקשה הגרי"ס זצ"ל, מה היה פשר תמיהתו ופליאתו של רב יוסף? מדוע המחזה הזה של "עליונים למטה ותחתונים למעלה" נראה בעיניו כ"עולם הפוך"? וכי לא ידע רב יוסף, שכאן בעוה"ז, ישנם "מתחזים"? - דאנשים שנראים כצדיקים אך אין תוכם כברם ולכשיגיעו לעולם האמת יושלכו למטה אל מקום תחתון? וכי לא ידע רב יוסף, שכאן בעוה"ז ישנם "צדיקים נסתרים"? - אנשים שלעין בשר נראים כאנשים שפלים ונחותי דרגא, וגם הם, אין תוכם כברם, ולכשיגיעו לעולם האמת יהיה משכנם בין העליונים? מדוע לא הבין לבד את אשר אמר לו אביו - "עולם ברור ראית"?

כדי להבין את עומק ביאורו של הגרי"ס זצ"ל נקדים הקדמה נחוצה:

עולמך תראה בחייך וכו'

אוצר החכמה

ברכות [דף י"ז ע"א] - כי הוו מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי: "עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא" וכו' וצריך ביאור, מהו הכוונה "עולמך תראה בחייך" - "עולמך"! - העולם המיוחד שלך. וכי העולם הוא פרטי לאדם? וכי הוא שייך לו? מה הכוונה בזה?

"כי הולך האדם אל בית עולמו"

כתיב בקהלת [פי"ב פ"ה] - "כי הולך האדם אל בית עולמו" - כל אדם הולך אל "בית עולמו" - כלומר, העולם המיוחד שלו - מהו איפוא אותו עולם?

חובתו של האדם בעולמו

הרמח"ל בתחילת ספרו "מסילת ישרים" כותב: יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו

בעולמו וכו' לא "מה חובת האדם בעולם" אלא "מה חובתו בעולמו"
 - בעולם הפרטי והמיוחד אך ורק לו! - מהו אותו עולם מיוחד שיש
 לכל אחד ואחד?

יחודיותו של האדם הוא "עולמו"

הח"ח 1234567
 אה"ח 1234567

ביאור ענין עולמו המיוחד של האדם הוא כך: כל אדם הינו יחיד
 ומיוחד בעולם. כל אחד עם הכישורים שניחן בהם, עם אישיותו
 המיוחדת ועם סגולותיו המיוחדות. **שעמם** נולד וכו' ובוה הוא יחיד
 ומיוחד בעולם - אין דומה לו - יחודיות זו קרויה בלשון חז"ל -
 "עולמו".

כל אדם נולד עם יחודיות, ה"יחודיות" של האדם מורכבת מכל
 הכוחות, התנאים והנסיבות, שהאדם הוכרח להיוולד עמם. מזג
 הכוחות, האופי, ותכונות הנפש, שונים מאדם לאדם - כשם שאין
 פרצופיהם דומים כך אין דעותיהם שוות. הכשרון הטבעי שונה מאדם
 לאדם, הרקע המשפחתי, המצומצם והמורחב, שונה, עד שנמצא שכל
 אדם בעצם נולד לתוך עולם בפני עצמו, עולם שהוא שונה ומשונה
 משל זולתו.

עבודת ה' של כאו"א נגזרת מכח הרקע האישי והסביבתי שלו. וממילא
 מוכרח להיות שעולם הנסיונות משתנה מאדם לאדם. אין
 עולם הנסיונות של אדם בעל מיזוג כוחות רעים וכשרונות חלשים
 דומה לעולם הנסיונות של אדם בעל מזג טוב וכשרונות מצויינים. אין
 עולם הנסיונות של מי שנולד בבית גדולי הדור דומה לעולם הנסיונות
 של מי שנולד בבית זר ומתנכר לתורה וליהדות.

עולמו המיוחד של האדם מורכב מכל תנאי החיים שהאדם העומד
 בפניהם בעל כורחו ושלא על ידי בחירתו.

אכן נמצא שלכל אדם ואדם ישנו עולם מיוחד בפני עצמו. ותפקידו
 של האדם הוא למצות את חובתו המיוחדת בעולמו שלו. ואם
 יהיה לבן חיל וינצח המלחמה, מלחמתו שלו עם יצרו המיוחד שלו,
 אז יזכה לאור באור החיים ויקויים בו "כי הולך האדם אל בית עולמו".

וזהו המובן שבברכת החכמים: "עולמך תראה בחיך"! כלומר, תזכה למצות את כל היכולות הגלומות בך עפ"י עולם הנסיונות המיוחד שלך.

עבודת ה' משתנה מאדם לאדם ואין חובתו של ראובן לבנות את עולמו של שמעון, וכן להפך, על כן כל אחד וחובתו שלו בעולמו!

עפי"ז מבאר מרנא הגרי"ס זצ"ל את פליאתו של רב יוסף: ה"עליונים" שראה לא היו מתחזים אלא עליונים אמיתיים ואעפ"כ היו "למטה". וה"תחתונים" שראה לא היו צדיקים נסתרים אלא תחתונים אמיתיים ואעפ"כ ראה שהם למעלה.

הכיצד? - איך יתכן שבעוה"ב יהיו עליונים אמיתיים למטה ותחתונים אמיתיים למעלה?

הענין בזה יובן עפ"י ההמחשה הבאה ולאור מה שנתבאר לעיל: אם יהיו ב' אנשים בעוה"ז, אחד למד את כל הש"ס מאה פעמים והשני למד את הש"ס רק פעמיים...

מי מביניהם "עליון" ומי ביניהם "תחתון"?

בודאי מי שלמד מאה פעמים הוא עליון אמיתי ביחס למי שלמד רק פעמיים. ואילו השני שלמד פעמיים הוא תחתון אמיתי ביחס למי שלמד מאה פעמים.

מי באמת יודע ללמוד יותר? בודאי מי שלמד יותר!

ואף על פי כן, יתכן, שבעולם הבא יהיה זה האיש שלמד מאה פעמים "למטה" ואילו השני שלמד פעמיים יהיה "למעלה".

משל לשני בני אדם שציום המלך לעשות עבורו מלאכה. על אחד הטיל המלך לעשות מלאכת י' שעות ועל השני ציוה לעשות מלאכת ה' שעות. זה שנצטוו לעשות מלאכת י' שעות עשה מלאכה של ט' שעות, ולעומתו, זה שנצטוו על מלאכת ה' שעות עשה את כל הה' שעות.

מי עשה יותר?

הנהגה

ברור, זה שעשה ט' שעות!

אבל מאידך, למרות שעשה יותר, מ"מ לא עשה את מה שהטיל עליו המלך - חובתו כלפי המלך לא הושלמה.

זה שעשה ה' שעות עשה ככל אשר השית עליו המלך.

1234567

המודד בעוה"ב, בעולם ה"ברור", תלוי במיצוי חובתו של האדם בעולמו. ומכיון שזה שלמד מאה פעמים את הש"ס היה בכוחו וביכולתו, כפי שחננו השי"ת, ללמוד מאתיים פעמים את הש"ס, נמצא שלמרות שלמד מאה פעמים לא מימש את "חובתו בעולמו", ע"כ למרות עליונותו ימצא א"ע למטה בין התחתונים. ומאידך, אם זה שלמד את הש"ס פעמיים בלבד מיצה את כל כוחו, יכולתו ומסוגלותו, בעוה"ב הוא ימצא א"ע למעלה בין העליונים.

ושוב מצאתי בהקדמת ספר "בית אלקים" להמבי"ט שביאר כמו הגרי"ס זצ"ל וז"ל: וגם אפשר שזאת תהיה כוונת מה שראה בנו של ריב"ל עליונים למטה ותחתונים למעלה, כי אותם שהם גדולים בתורה ובמע"ט בעוה"ז והיה בכח וחק הכנתם לעשות יותר ולא עשו, הם בעוה"ב למטה מן מדרגת התחתונים ושפלים מהם שלא השיגו לעשות כל מה שעשו הם ולא נמנעו אלא מפני מיעוט הכנתם עכ"ל.

תפקידו של כל אדם לממש את חובתו המיוחדת בעולם.

במח שלך, בלב שלך, ובמדות שלך...

מסופר על רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל שאמר פעם לרבו הגרי"ס זצ"ל: אילו היה לי את ה"מח" של ה"שאגת אריה" ואת ה"לב" של בעל ה"יסוד ושורש העבודה" ואת ה"מדות" של הרבי או אז יכולתי לעבוד את ה' כראוי...

נענה הגרי"ס זצ"ל ואמר: נפתלי, נפתלי, ב"מח" שלך! ב"לב" שלך! וב"מדות" שלך! עליך לעבוד את ה' ולהיות מי שאתה צריך להיות - ולהצליח.

וכן מספרים על הרבי ר' זושא זצ"ל שבכה לפני הסתלקותו. שאלו אותו תלמידיו: מפני מה אתה בוכה? ענה רבי זושא ואמר: אינני בוכה מתוך פחד פן ישאלוני בעוה"ב מדוע לא היית כמו משה רבינו ע"ה...

אוצר החכמה

אוצר החכמה

בוכה אני מפחד - מה אענה כשישאלוני מדוע לא היית רבי זושא! תפקידו של רבי זושא בעולם אינו לבנות את עולמו של "משה רבינו"! תפקידו הוא לבנות את עולמו של "רבי זושא"...

משלו הנפלא של הרב דסלר זצ"ל

בא וראה את משלו הנפלא של הרב דסלר זצ"ל [מכתב מאליהו ח"א ע' 22-23]: אם חבורת אנשים באו לכבד מלך בוד, וכולם ינאמו בנוסח אחד ממש, איך ירגיש בעצמו הנואם השני וכש"כ האחרון בידעו שלא הוסיף כלום על כל הקודמים? ע"כ הוסיף השי"ת בחסדו לברוא כל אדם בכחות והתמזגויות אחרים וגם יצה"ר שלו ומלחמתו שונה, וממילא גם קדוש ה' שלו שונה מאשר עשו חבריו, ובכן יש לכל או"א חלק מיוחד לעוה"ב שהוא שלו ממש ולא קדמו אחר בו ויש לכאו"א נחת רוח ואושר שלמים בשכרו.

בשביל זה גם סביבת כל אדם היא כראוי לפי ענינו. וכפי אותו קדוש ה' אשר עליו לקדש, יש אשר עליו לעמוד בנסיון העושר והנאות העוה"ז, שלא יתגשם בם עד שישכח את יוצרו לגמרי, וכמש"כ "פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה'" וגו'. ויש אשר עליו לסבול את נסיון העוני וצרות רבות ואעפ"כ לא ירהר אחר מדותיו יתב' ע"כ.

דבריו הנפלאים של רבי אהרן הגדול מקרלין זצ"ל

ועל רקע זה יש לראות את דבריו הנפלאים של רבי אהרן הגדול מקרלין זצ"ל הכותב באגרת: אברהם אבינו אם ירצה להתחלף עמי, לא הייתי רוצה. מהו בעצם אברהם אבינו. צדיק בעל מדרגות, ואני - איש פשוט, ואם אני אתחלף לי עם אברהם אבינו הוא נעשה לו איש פשוט ואני אעשה בעל מדרגה, אבל בשמים לא יתוסף כלום,

רק לי, מה שאעשה בעל מדרגה, הרי שוב לי ולעצמי, וכל "לי" אין לרצות, זה לצורך "עצמי" ואין לרצות בכך ע"כ.

כלומר, הרי סוף סוף יהיה להקב"ה בעולמו רק "אברהם אבינו" אחד ו"רבי אהרן הגדול" אחד, א"כ מאי נפק"מ לו להקב"ה מי יהיה "אברהם אבינו" ומי יהיה "רבי אהרן הגדול" - הרי אם יתחלפו "אברהם אבינו" ו"רבי אהרן הגדול" בשמים לא יתוסף כלום!

התפקיד של "רבי אהרן הגדול" אינו לבנות את עולמו של "אברהם אבינו" שהרי לא נולד עם כוחות כשל אברהם אבינו וכו'. ולמרות ש"רבי אהרן הגדול" הוא פחות צדיק מ"אברהם אבינו" מ"מ הנחת רוח והכבוד שמים שהוא יכול לספק בעבודתו זהו כבוד שמים שאפילו "אברהם אבינו" ממרום צדקותו אינו יכול לעשות.

ומדוע?

מפני ש"אברהם אבינו" נולד עם כוחות מאירים יותר וברוממות הנפש גבוהה יותר, וממילא, אין הוא יכול לתת להקב"ה כבוד ונחת רוח בעבודתו כמו זה שנותן "רבי אהרן הגדול" שעובד את הקב"ה עם רקע פחות מאיר ופחות מזהיר מאשר "אברהם אבינו".

וא"כ, אין ספק שיקר בעיני ה' עבודתו של "רבי אהרן הגדול" וחיביבה ומרוצה לא פחות מעבודתו של "אברהם אבינו".

אין מקום לקנאה

וממילא מובן לפי"ז כי אין מקום לקנאת איש מרעהו כי כל אחד יש לו יעוד אחר ושונה מזולתו. ובהתאם ליעוד המיוחד שלו מקבל את הכלים הנצרכים לצורך מימוש היעוד. וכל אחד ביחס ליעוד שלו הוא יחיד ומיוחד בעולמו של הקב"ה, ומה לו לקנאות בזולתו.

ומעתה נשוב ונפנה אל מה שהבאנו בראשית הדברים, דברי הברטנורא במתני' ד"קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע" ומפרש

הברטנורא "שאיין זה דבר התלוי בבחירתו של אדם, אלא חסרון שהיה בו מעיקר ברייתו", וממילא חלקו הרע הוא מהכוחות והתנאים שהעניק לו הבורא עולם מעיקר ברייתו לבנות את עולמו המיוחד ולספק נחת רוח להקב"ה ע"י עבודת ה' המיוחדת שלו, ואין לגנותו בשום פנים ואופן בשל כך אלא לראות בחלקו הרע את יחודיותו בתפקידו וייעודו בעולם.

"שמח בחלקו" - לא לקנא

וכלפי זה אמר התנא דבשביל קנין התורה צריך להיות "שמח בחלקו" **ושלא לקנא** במי שקיבל חלק מובחר יותר, כלומר, כוחות מאירים ונעימים יותר, כי כל אחד ועבודת ה' המיוחדת שלו וכמשנ"ת. **ועל פי זה יש לבאר את טעותו של קרח:**

קנאתו של קרח

דהנה יש להתפלא מאד על קרח שהיה אדם גדול וכדאיתא במדרש - "חכם גדול היה קרח ומטועני ארון". וכמו"כ היה בעל רוח הקודש - "עינו הטעתו" וכו'. ובשם האר"י הק' מובא דלעתיד לבוא יהיה לקרח תיקון ורמז לדבר שסופי תיבות של "צדיק כתמר יפרח" זה "קרח". וכבר שאלו חז"ל "וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו"? וברש"י פ' קרח [פט"ז פ"א] הביא מחז"ל - "ומה ראה קרח לחלוק על משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור וכו' עיי"ש.

"רב לכם בני לוי"

ביאור קנאתו של קרח הוא שסבור היה שעל ידי הנשיאות יוכל להתעלות למדרגות יותר גבוהות בעבודת ה' [ועל כן מצינו שמרע"ה נענש על כך שאמר להם "רב לכם בני לוי" וכדאיתא בגמ' סוטה דף י"ג ע"ב - "ויאמר ה' אלי רב לך" א"ר לוי: ברב בישר ברב בישרוהו. ברב בישר: "רב לכם". ברב בישרוהו: "רב לך". ובס' "אור

יהל" ח"ג ע' קצ"ט ביאר ז"ל: ובמד"ר אמרו בלשון הזה: אמר הקב"ה למשה את מחית בחוטרא ובמה דמחית את לקיאת, אמרת רב לכם למחר את שמע רב לך, הנה במה שביקש ואמר אל תפן אל מנחתם וגו' אם בריאה יברא ד' וגו', והענישם בעונשים כה נוראים - יפה עשה, ונענה לו השי"ת וקיים כל דבריו, ועל דיבור זה שאמר רב לכם, כבר הפכו המקל כנגדו. בחוטרא דמחית ביה וכו', ובשעה שנצטער משה רבינו כל כך והפיל תחינותיו לפניו יתב' כמנין ואתחנן, אמר לו הקב"ה רב לך וגו', להזכירו על מה שאמר הוא רב לכם בני לוי, למדנו מזה שאף בשעה שמענישים את החוטא בעונש היותר חמור שראוי לו, עכ"ז יש לשקול הדיבר אליו הרבה יותר לאין ערוך מהמשקל של זהב, שעל ב' תיבות אלו של "רב לכם" שאמר משה רבן של ישראל - ותורה היא שנחקקו בתורה"ק, אעפ"כ לא פלט מן הדין, ונאמר לו בחוטרא דמחית ב' וכו', ובמדה שאדם מודד מודדין לו כאמור, נורא ואיום עומק דין שמים!

ומהו "רב לכם בני לוי", כלומר: די לכם בכבוד וגדולה שבידכם, ככתוב "המעט מכם כי הבדיל אלוקי ישראל אתכם" וגו', הרי שביאר להם המעלה הגדולה שיש להם לבני לוי, ומה הם צריכים גדולה יותר מזו?! אבל בשמים מחשיבים ביטוי זה לפגיעה בכבודם, למה? עכצ"ל כי עצם בקשת מדריגה יותר גדולה, ראוייה היא להם וצריכה לכל אדם, כמו שאחז"ל ב"ב כ"א קנאת סופרים תרבה חכמה, וכו' ונתבע משה רבינו על דיבור זה של רב לכם, שאינו במקומו, כי בבקשת האמת אין לומר די, ואין אף במדריגה היותר גדולה שתהי' רב לו לאדם, ולכן כשביקש משה ליכנס לארץ כבר אמרו חז"ל וכו' לאכול מפרי' הוא צריך וכו', אלא שרצה במדריגה יותר גדולה לכשיכנס בקדושת הארץ "אשר עיני ה' אלוקיך בה" וגו', וא"כ במדה שמדד מדדו לו, והזכיר לו הקב"ה מה שאמר להם רב לכם בני לוי - שאין להם לבקש גדולה יותר מזו שישנה בידם, ובחוטרא דמחית ב' וכו' כן את לקיאת, וגם הקב"ה עונה לו אינך צריך לגדולה יותר, ומדדו לו מדה כנגד מדה ע"כ. אך טעה ביסודו של רבי אהרן הגדול זצ"ל, שכן מה יתוסף בשמים מזה? סוף סוף רק אחד יהיה נשיא. - ואם הקב"ה כבר הועיד את אליצפן בן עוזיאל לנשיאות א"כ תפקידו של קרח לעבוד את ה' הוא לא מתוך נשיאות! קרח היה צריך להבין

שאם הקב"ה הועיד את הנשיאות לאליצפן ולא לו, אין זאת אלא שכלפי ענין הנשיאות יש לו "חלק רע" שאין זה דבר התלוי בבחירתו אלא נגזר עליו מתחילת יצירתו - שלא להיות נשיא - ובודאי שהדבר מכריח שתפקידו של קרח בעולמו של הקב"ה הוא לעבוד את ה' לא מתוך מעמד הנשיאות. קרח היה צריך להחשיב ולייקר את תפקידו בעולם שאינו פחות חשוב משל אליצפן בן עוזיאל בעל הנשיאות.

תוכחתו של משה רבינו לקרח היתה שקנאתו גרמה לו לפגום את המעלה של "שמח בחלקו"!

קנאת סופרים תרבה חכמה

ומעתה, המעלה של "קנאת סופרים תרבה חכמה" תתפרש כך: לא לרצות שאני אהיה משה רבינו - כי אין זה תפקידי בעולם - להיות משה רבינו. אם אני הייתי משה רבינו ומשה רבינו היה אני לא היה מתוסף שום כבוד שמים בעולם. אלא "קנאת סופרים" הוא לשאוף ולרצות שאני אמלא את תפקידי כראוי ובשלימות כשם שהשני ממלא את תפקידו כראוי ובלבד שהדבר יהיה מלווה בהכרה שתפקידי בעולם הוא יקר וחשוב בעיני השי"ת לא פחות מאשר תפקידו ועבודתו של חבירי.

"שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב"

דבר נוסף שיש להדגיש כאשר עוסקים בענין של "השמח בחלקו" והוא מה שפירש הגר"א זצ"ל את דבריו של דוד המלך ע"ה כאשר ביטא את גודל שמחתו בלימוד התורה באומרו [תהלים קי"ט] - "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב" וז"ל הגר"א עפ"י המובא ב"קול אליהו": צ"ל מה הוא לשון שש ולא אמר שמח? ועוד מהו שהמשיל אמרי ה' לשלל? וי"ל דלשון ששון בלשון הקודש מונח על דבר שמגודל השמחה נולד לו תוגה. ובדרך דמיון שני צודדים היו מתלחמים איש נגד אחיו וינצח אחד מהמתלחמים את המוחנה שכנגדו

מצד שקלע אל המטרה להראש שלהם וניתן לו רשות שיקח כל השלל לעצמו, אך על איזה שעות אחדות ניתן לו הרשות, והנה האיש הזה היתה שמחתו גדולה מאד שהיה שלל רב של כסף וזהב ועמל בכל כחו בשעות אחדות האלו לאסוף הון רב. אך בנשאו את עיניו כל מה שהיה רואה שהמחנה גדולה מאד וכסף וזהב מונח להפקר עלי ארץ מגודל שמחתו נולד לו תוגה בדיעות שאין לו רק שעות אחדות לזה, והוא חושב מי יתן על עת הזה שהיה לי כח של עשרה אנשים לאסוף כל השלל תחת רשותי בזמן מועט. כן הוא הענין הזה, דהמע"ה באשר שהוא השיג יקר התורה וערכה ואמר "הנחמדים מזהב ומפז רב" וגו' היה שמח מאד עליה, וממש כאדם המוצא שלל רב ששמח מאד על שהוא רואה שבכל רגע ורגע הוא משתכר כסף וזהב למכביר, ברגע זו הוא מוצא תכשיט ששוה מאה דינרין, וברגע זו תכשיט ששוה אלף דינרין, כן הוא ממש בלימוד התורה, בכל רגע ורגע שהוא לומד ואומר איזה תיבה הוא מקיים מ"ע דאורייתא של לימוד התורה. בזה העת הוא לומד מקרא ובזה הוא לומד משנה ובזה הלכות וכן כהאי גוונא לענין קיום המצות. ועבור כל פרט ופרט יש למעלה עונג בפני עצמו, אך מגודל השמחה נולד לו תוגה באשר שידע שימי האדם הם קצרים והוא חושב מי יתן שאוכל ללמוד ולחטוף בזו העת אלפים פעמים כזה כי הלא ישאר עוד הרבה והרבה יותר מונח להפקר ממה שלקחתי בידי עכ"ד.

ועפ"ז המובן של "שמח בחלקו" הוא שישמח במה שכבר השיג בלימוד התורה ושהמחשבה על מה שטרם השיג לא תמנע ממנו את השמחה ממה שכבר השיג.

צריך לשמוח שמחה עצומה בכל משהו של תורה שכבר השיג ולהמשיך לשאוף ולהשתוקק למה שטרם השיג. אסור שהשאיפה והצמאון למה שעדיין לא השיג תעיב ותשלול את השמחה ממה שהשיג. הצער ממה שלא השיג צריך להיות מכוון רק כלפי מה שטרם השיג.

הענין של "שמח בחלקו" מורה גם על המעלה של הסתפקות במועט וכבר הארכנו בענין זה בקנין של "מיעוט תענוג" - קחנו משם.